RŮŽE ŠÍPKOVÁ

Rosa canina

čeleď: růžovité;
lidové názvy: merhelec, mrhelec, polní růžička, růže divoká, růže planá, růže psí, růže trnková, růže trnová, šépčí, šíp, šípčí, šípek, šípí, šípina, šipinka, šípinka, šipka, šípkovčí, šípkoví, šípkovina, šípky, šípoví.
Druhové jméno „canina“ je odvozeno od řeckého kynos = pes, patrně proto, že dříve lidé věřili, že kořeny šípkové růže mohou vyléčit kousnutí od vzteklého psa.

POPIS:

Vzpřímený keř, 2-3 m vysoký, s obloukovitě ohnutými větvemi, někdy může růst i jako opíravá liána šplhající až 10 m vysoko a přichycující se hákovitými ostny. Na dlouhověkých kmínících s jemně šupinatou borkou si můžeme všimnout jizev po trnech.

Listy má lichozpeřené, sestávající z 5-7 lístků často složených podél střední žilky do tvaru širokého V.

Lístky mohou být lysé, ale i chlupaté až plstnaté, zelené nebo i nasivělé. Palisty jsou vytrvalé, přirostlé po délce k řapíku. Letorosty jsou zelené, později načervenalé až olivově hnědé.

Ostny jsou vytvořeny z buněk pokožkových i podpokožkových, jsou stejnotvaré, silné, hákovitě zahnuté a dají se poměrně snadno ulomit.

Květy růže šípkové vyrůstají v chudých hroznovitých květenstvích na postranních větvičkách, jsou poměrně velké, bílé až růžové, slabě vonné.

Zvláštním poznávacím znakem jsou kališní lístky, z nichž jsou tři zpeřené, zbývající dva celokrajné, po odkvětu nazpět sehnuté, ještě před dozráním šípků opadavé.

Růže šípková kvete obvykle v červnu a červenci, ale může rozkvétat již od druhé poloviny května.

Plodem růže jsou drobné žluté nažky obklopené drsnými chloupky a ukryté uvnitř zdužnatělé češule (známý šípek, botanicky je to souplodí nažek vzniklé z jednoho květu).

Šípky růže šípkové bývají oranžově červené až hnědočervené, různého tvaru, asi 2 cm dlouhé, za zralosti, po přejití mrazem rozměklé.

ROZŠÍŘENÍ:

Roste téměř v celé Evropě, na jih zasahuje až do severní Afriky, na východ přes Malou Asii a Kavkaz až do střední Asie.

U nás je to dosti běžná růže, rostoucí od nížin až vysoko do hor, nejvýše byla nalezena na Kvildě na Šumavě v nadmořské výšce 1050 m.

Je to dřevina světlomilná, dobře snáší sucho a horko, patří ke skromným, nenáročným druhům, rostoucím téměř v každé půdě s výjimkou rašelin.

Roste na výslunných svazích, křovinatých stráních, mezích, ve světlých lesích, i na okrajích mokřin.

VÝZNAM:

Je to běžná dřevina, šípky požírají a semena roznášejí ptáci. Keře slouží jako úkryt a hnízdiště drobného ptactva i jako kryt pro zvěř. Květy jsou bohatým zdrojem pylu pro včely. Šípky v zimě vyhledávají ptáci, ale požírají je i drobní hlodavci.

Lidé šípky sbírali a jedli od pradávna. I dnes jsou šípky ceněny pro přípravu sirupů, marmelád, omáček nebo domácího vína, nejvíce se však používají k přípravě šípkového čaje bohatého vitamínem C. V léčitelství se šípkový čaj používá jako posilující vitamínový prostředek pro zvýšení odolnosti vůči chřipce, k posílení imunity, proti jarní únavě a pro lepší soustředění. Pomáhá ale i při infekčních onemocněních ledvin a močového měchýře.

Chloupky z čnělek a vnitřků šípků mohou vyvolat u citlivých jedinců alergické reakce.

Okvětní lístky růže se přidávaly do koupelí, korále ze šípků měly přitahovat milovanou bytost a chránily před zlem.

Růže šípková je také základní podnožová růže pro očkování kultivarů zahradních růží, kterých je dnes kolem 25 000.

Na keřích si můžeme všimnout hálek způsobených larvičkou vosičky žlabatky růžové, kterou můžeme v čerstvé hálce najít. Vypadají jako zelenavé až hnědavé chomáče mechu. Odvar ze sušených hálek prý pomáhal pro dobré spaní a také se užíval při ledvinových kolikách či bolestech zubů